

University of Groningen

Secular Practices

Wiering, Jelle Oscar

DOI:
[10.33612/diss.135296628](https://doi.org/10.33612/diss.135296628)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Wiering, J. O. (2020). *Secular Practices: The Production of Religious Difference in the Dutch field of Sexual Health*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.
<https://doi.org/10.33612/diss.135296628>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Dutch Summary

Dit proefschrift bestudeert seculiere handelingen in het Nederlandse veld van seksuele gezondheid. Het benadert seculariteit als een collectief van alledaagse handelingen die suggereren wat religie wel en niet is. Dit boek bestudeert deze handelingen en de representaties van religie die ze propageren en trachten te verspreiden. De studie bestudeert seculariteit in de context van seksualiteit, omdat conflicten over religie opvallend vaak ook gaan over seksualiteit. Religie en seksualiteit worden in Nederland (daarom) vaak gezien als onderwerpen die niet goed samengaan. Door zich juist te richten op irreligieuze benaderingen van seksualiteit, verzet deze studie zich tegen de tendens om problematiek op het gebied van seksualiteit zonder voldoende kritische reflectie aan religie toe te schrijven. Sterker nog: het boek beargumenteert dat de vele problematiseringen van religieuze benaderingen van seksualiteit in Nederland vergelijkbare problemen op het gebied van seksualiteit in irreligieuze contexten verhullen.

In de introductie van dit boek leg ik uit dat het in Nederland veelvoorkomende beeld van religie en seksualiteit als moeilijk verenigbaar voor een belangrijk deel voorkomt uit een nostalgische herinnering van de jaren zestig. Er is een breed gedragen vertoog in Nederland dat stelt dat de seksuele revolutie in de jaren zestig de periode is geweest waarin Nederland zowel seksuele vrijheid als vrijheid van religie heeft verkregen. Deze opvatting is ook alom vertegenwoordigd in het veld van seksuele gezondheid, waar deze kijk op de geschiedenis herhaald en gekoesterd wordt.

Met de notie ‘het veld van seksuele gezondheid’ doel ik op alle actoren die professioneel gerelateerd zijn aan het onderwerp seksualiteit en die het veld door hun professionele activiteiten vormen. Dit betekent dat mijn onderzoekspopulatie vooral bestaat uit seksueel voorlichters, seksuologen en huisartsen, maar ook politici die beleid maken dat financiële gevolgen kan hebben voor het veld. Ook beschouw ik televisieprogramma’s en publieke discussies over seksualiteit als een onderdeel van dit sociale veld.

In hoofdstuk 1 introduceer ik een materiële benadering van seculariteit. Kern van deze benadering is de aanname dat niets inherent seculier of religieus is, maar dat alles wat als dusdanig gecategoriseerd wordt zo geduid

wordt omdat bepaalde actoren dat voorstellen. De materiele benadering van seculariteit die ik introduceer verkent precies die handelingen die religie van irreligie trachten te onderscheiden, inclusief de objecten en vormen van lichamelijkeid die onderdeel uit maken van die identificaties. Ik benadruk het analytische onderscheid tussen seculariteit en irreligie: seculariteit betreft handelingen die voorstellen wat religie is, terwijl irreligie slaat op alles dat door die betreffende handelingen als niet religieus wordt gecategoriseerd. In de eerste helft van dit boek bestudeer ik irreligiositeit in het veld van seksuele gezondheid om daarmee de neutraliteit die mijn informanten aan irreligiositeit toeschrijven te problematiseren. In de tweede helft van het boek bestudeer ik seculiere handelingen, inclusief de objecten en vormen van lichamelijkeid die onderdeel van die handelingen vormen.

Hoofdstuk twee introduceert het veld van seksuele gezondheid. Het bespreekt de belangrijkste actoren en suggereert waarom veel van hen de noties van seksualiteit zoals gepropageerd door de organisatie Rutgers delen. Het hoofdstuk stelt dat deze homogeniteit betreffende de visies op seksualiteit deels is te verklaren doordat de organisatie Rutgers veel invloed heeft op eventuele toekomstige financiële mogelijkheden. Rutgers is zowel een kenniscentrum als een belangrijke speler op de markt van diensten en producten gerelateerd aan seksuele gezondheid en dus is het verstandig voor afhankelijken, zoals consulenten seksuologie, om een goede relatie met Rutgers te onderhouden. Een belangrijk voorbeeld van deze homogene visie op seksualiteit is de breed gedragen negatieve houding ten opzichte van religie. Deze wordt gedeeld door veel van mijn informanten. Christelijken worden gezien als mensen die preuts zijn en ‘dus’ een beetje achterlopen in de tijd. Moslims worden vaak beschouwd als mensen die een significant andere kijk op seksualiteit hebben die tegen – wat mijn informanten beschouwen als – neutrale seksuele waarden en normen in gaat.

Hoofdstuk drie richt zich op gender. Het stelt dat Nederlandse seksuele voorlichtingen een heteroseksuele notie van seksualiteit communiceren, met duidelijk verschillende rollen voor jongens en meisjes. Meisjes wordt een actieve rol als ‘kartrekkers van seks’ aanbevolen: zij worden verantwoordelijk gemaakt voor het nadenken over seksualiteit, het ontwikkelen van grenzen qua seksueel gedrag en het duidelijk

communiceren van deze protocollen. Jongens, echter, wordt gestimuleerd vooral een passieve rol aan te nemen, te luisteren, en zo goed te kunnen observeren wat deze gecommuniceerde protocollen precies zijn. Ik beargumenteer dat deze rolverdeling problematisch is: het communiceert het idee dat nadenken over seksualiteit vooral een taak voor vrouwen is. Mannen zullen hierdoor minder snel een actieve rol aan nemen bij het nadenken over seks en dat heeft twee ongewenste gevolgen. Enerzijds is, en blijft het dus, voor veel mannen lastig om mee te doen aan gesprekken over seksualiteit. Anderzijds wordt het eenvoudiger gemaakt voor mannen om de verantwoordelijkheid voor hun seksuele gedrag te ontduiken.

In hoofdstuk vier beschrijf ik de participerende observatie die ik deed als seksueel voorlichter. Ik maak gebruik van auto etnografie om te beschrijven hoe ik in mijn rol als seksueel voorlichter te maken kreeg met verwachtingen van collega's, docenten en studenten. Het hoofdstuk gaat bovendien in op de verschillen tussen een seksuele voorlichting zoals beschreven in zorgvuldig opgestelde curricula en hoe deze concreet gestalte krijgt in het klaslokaal. De getoonde discrepanties tussen theorie en praktijk laten zien dat het belangrijk is om seksuele voorlichting kritisch te blijven bestuderen, inclusief de concrete implementatie in het klaslokaal. De inzichten in de normativiteit van huidige vormen van seksuele voorlichting zijn ook relevant voor de breder discussie over religie en seculariteit. De seksueel voorlichter heeft immers de taak om jongeren de vrijzinnige en open notie van seksualiteit te leren die de progressieve irreligieuze seksuele voorlichting stelt te propageren en kan dus gezien worden als een boegbeeld van dit perspectief op seksualiteit. Door mijn ervaringen als seksueel voorlichter te beschrijven, en in het bijzonder de momenten waarop ik vond dat ik faalde in het uitvoeren van deze functie, wordt duidelijker welke normativiteit schuilgaat achter deze manier van denken over seksualiteit.

Hoofdstuk vijf signaleert en bestudeert het vertoog dat pleit voor een normalisering van seksualiteit in Nederland. Het kijkt kritisch naar het populaire idee dat seksualiteit bespreekbaar moet worden gemaakt en laat zien dat dit streven stoelt op het idee dat seksualiteit een 'normaal' onderwerp moet worden. Eerst bespreek ik het voormalig televisie programma 'Dokter Corrie' dat onderdeel was van het schooltvweekjournaal. Door de reacties van de voornamelijk religieuze mensen die tegen het

programma protesteerden te analyseren, blijkt dat veel van hen niet perse tegen seksuele voorlichting zijn, maar wel tegen de normalisering van seksualiteit die Dokter Corrie bepleit. Vervolgens analyseert dit hoofdstuk een aflevering van het programma ‘Hotel Sophie’. Dit programma stelt seksualiteit ook te bespreken als zijnde een normaal onderwerp. Mijn analyse laat zien dat de gesprekken die gevoerd worden in deze aflevering zich vooral richten op de mensen met ideeën over seksualiteit die afwijken van meerderheidsopvattingen. Het hoofdstuk stelt daarom dat de normalisering van seksualiteit een kloof suggereert, en dus verder creëert, tussen witte irreligieuze Nederlanders en de religieuze niet witte Ander.

Het beschrijvend georiënteerde hoofdstuk zes analyseert mijn bevindingen over de seksuele gezondheidsorganisatie Tanos. Het eerste deel van het hoofdstuk presenteert mijn bevindingen die ik verzamelde gedurende de tijd dat ik bij deze organisatie participerende observatie verrichte. Het tweede deel bestudeert de mediacontroversie die in het najaar van 2018 plaatsvond. Het hoofdstuk geeft voorbeelden van seculiere handelingen en laat zien hoe deze handelingen een beroep doen op materialiteit. Het stelt dat het succes van de media-aanval op Tanos voor een belangrijk deel te verklaren is doordat het zich impliciet beroept op antireligieuze sentimenten die voortkomen uit een populaire collectieve herinnering van de seksuele revolutie. Gedurende de controversie presenteren de media Tanos als een vertegenwoordiger van een streng Christelijke regime dat in de jaren zestig verslagen werd. Impliciet wordt hierdoor de suggestie gewekt dat streng Christelijke groeperingen hun verloren macht deels hebben teruggewonnen en wederom trachten om mensen hun seksuele vrijheid te ontnemen. Mijn eigen bevindingen die ik verkreeg tijdens mij onderzoek bij Tanos schetsen een ander beeld van Tanos als zijnde reflexief en bewust van de eigen normativiteit.

In hoofdstuk zeven bespreek ik belangrijke fundamentele structuren die het veld de huidige vorm geven. Ik stel dat het veld voornamelijk wordt gevormd door een combinatie van een medisch, een emancipatorisch en een nationalistisch ideologisch raamwerk. Deze raamwerken samengenomen verklaren waarom sommige noties en handelingen van seksualiteit worden goedgekeurd in het veld en andere afgekeurd. In dit hoofdstuk ga ik ook dieper in op de vraag hoe religie en irreligie van elkaar onderscheiden worden in het veld en de gevolgen hiervan. Ik stel dat de sterke nadruk

op dit onderscheid tussen religie en irreligie en de polarisatie die het in de hand werkt contraproductief is voor de algemene seksuele gezondheid in Nederland. Ten eerste omdat dit boek laat zien dat de perspectieven van religieuze actoren op seksualiteit een waardevolle bijdrage kunnen leveren voor hedendaagse discussies over seksualiteit. Ten tweede omdat het uitsluiten van religie een uitsluiting van religieuze actoren in de hand werkt en dus de grote afstand tussen religie en irreligie waar mijn informanten zo overtuigd van zijn, daadwerkelijk creëert.

Het boek laat dus zien dat en hoe seculiere handelingen plaatsvinden in het Nederlandse veld van seksuele gezondheid. Door materialiteit en vooral lichamelijke in de analyse op te nemen, laat het boek zien dat irreligieuze noties van seksualiteit ook normatief zijn en dat het veld dus sommige opvattingen van seksualiteit goedkeurt en anderen niet. Echter, doordat seculiere handelingen er door de productie van stereotype representaties van religie goed in slagen de aandacht te richten op religieuze normativiteit, blijft de in het boek opgetekende normativiteit vaak verhuld. Het boek toont dus het belang van een verdere studie van seculiere handelingen, inclusief de lichamelijke en materialiteit die daar onderdeel van zijn en een bestudering van de normativiteit die deze handelingen proberen te verhullen.

